

Асаналиев М.К., Сойсал И.

ОКУУ САБАГЫН РАЦИОНАЛДУУ ПЛАНДОО – ӨЗ АЛДЫНЧА ИШТИ АКТИВДЕШТИРҮҮНҮН РЕЗЕРВИ

Асаналиев М.К., Сойсал И.

РАЦИОНАЛЬНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ – РЕЗЕРВ АКТИВИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

Өз алдынча ишти активдештирүү окуучулардын сабакка кызыгуусу дайыма болуп, өз алдынча көп иштеп, өзүнүн жөндөмүн толук пайдалана алгандай кылып сабакты уюштурууну көздөйт. Мындай мүмкүнчүлүк сабакты пландоодо камтылган. Биз сабакты пландоонун салттуу формасын өзгөрттүк, АСДУну эске алып, аны уюштурууну карап чыктык жана сабакты технологиялык картасы менен аламыздык. Иштелип чыккан технологиялык картадан көрүнүп тургандай, жаңы материалды түшүндүрүүгө минималдуу убакыт 10-15 минута, 20-25 минута өз алдынча ишке, 10-20 минута сабакты бышыктоо жана жалпылоо үчүн бөлүнөт [1].

Жаңы тема боюнча маалыматты берүү эң негизги таяныч билимди алууну көздөйт, андан кийин кошумча маалыматтарды издөө жолдору көрсөтүлүп, окуучулар кетирген мүнөздүү каталарга көңүл бурулду. Көрсөтмөлүлүк принцибине таянып, биз билимди өздөштүрүүгө жол берүүчү, жаңы темаларды түшүндүрүүгө карай толукталып туруучу, изилденүүчү материалды классификация-лоого мүмкүнчүлүк берүүчү универсалдык таблицалык форманы иштеп чыктык. Предметтин окуу материалын дайыма системалоого жана классификациялоого мүмкүн, бул инновациялык технологиянын маанилүү талаптарынын бири болуп эсептелет жана окуучулардын материалдарда кабыл алуусун жана эстеп калуусун бир топ жеңилдетет. Ошондуктан, эксперименталдык топтор үчүн биз жаңы материалды берүүнүн формасын рационалдаштырдык, атайын эң башкыларын гана бөлүк. Мындай форманын өзгөчөлүгү, бардык материал практика жүзүндө бир форматка батат. Доскадан сабак бүткөнчө өчүрүлбөйт [2].

Таблица формасында материалдын баяндалышы окуу убактысын үнөмдөйт, үйрөтүлүп жаткан материалды системалайт, бул окуучунун эс-тутумунда билимди бекемдөөнү жакшыртууга жол берет.

Биздин методика боюнча окуу сабагынын эң жооптуу элементи болуп, анын экинчи бөлүгү эсептелет. Мында окуучу жаңы материалды окуп бүтүрөт, мугалим индивидуалдуу суроо жана аңгемелешүү менен алек болот. Өз алдынча иши менен толук камсыз кылуу үчүн таяныч

конспект, суроо карточкалары, сүрөт, өз алдынча иш үчүн суроолор салынган пакет колдонулат. Мындан тышкары ар бир окуучунун столунда сөздүктөр болот. Класста тиешелүү макеттер, плакаттар көрсөтүлөт. Мугалим өз алдынча ишти текшерет, багыттайт, өздөш-түрүүчү даражасын карай алынган билимди баалайт. Кээ бир лицеисттер тапшырманы бүтүрүп, бош болуп калганда, башка жолдошторун алаксатат, демек, мында пландоодо тапшырманы аткаруу ылдамдыгы фактору эске алынбагандыгын белгилесек болот. Бул проблема кошумча кыйынчылыктарды түзөт, суроо картасын жана информациялык материалдарды кеңейтүүнү кайра карап чыгууну талап кылды. Окуучу иштөө темпин өзү тандоодо төмөнкүдөй кырдаал болот: бардык окуучу менен аракет кылабы же жокпу - өзү чечет, бул окуучунун зарылдыгын билүүсүнө тарбилайт. Таанып-билүү өз алдынчалыгын активдештирүүнүн кийинки кадамы өзүн-өзү регуляциялоо принцибинде курулган – окуучу өзүнүн билимдерин баалоо даражасын гана эмес, зачет берүү убактысын да өзү тандайт. Ушундан улам, ар бир окуучу бейкапар иштейт.

Сабактын үчүнчү этабы – бышыктоо жана жалпылоо көп түрдүү ыкмаларды шарттайт: фронталдык суроо, техникалык диктант, викториналар, эстафеталар жана башкалар [3].

Ошондой болсо да, окутууда дайым роль зарыл. өзүн-өзү контролдоону калыптандырууда биринчи кадамды биз индивидуалдуу график киргизүү менен кабыл алдык. Зачеттордун графиги ар бир окуучунун өздөрү түзгөн барагы болуп саналат. График киргизүү бизге эмне берет? Алды менен, ал ар бир окуучуга көрсөтмөлүү түрдө кайсы материал начар өздөштүрүлгөндүгүн көрүүгө мүмкүндүк берет, демек, экзамен алдында кайсы тема менен кошумча иштеп чыгуу керектиги белгилүү болот.

Окуу процессинде тигил же бул себептер боюнча окуучулар сабакты калтырышат, бул билимдин начарлашына алып келет. Бул проблеманы чечүү үчүн жана окуучунун предметтик программасына багытто үчүн кабинетте дисциплинаны үйрөтүү графиги болот, мында тема, анны үйрөтүүнүн календардык убагы, окуу китептеринин беттери, практикалык тапшырманын номери жана тутуму берилген, теманын башка

предметтер менен байланышы сүрөттөлгөн. Башкача айтканда предметтин технологиялык картасын киргизүү өз кезегинде, АСДУнун дидактикалык каражаты болуп саналат.

Өз алдынча окуу ишинде сабактарды өтүүдө келтирилген рекомендацияларды колдонуудагы бир психологиялык аспекти – топтор менен иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүүнү бөлүүгө мүмкүндүк берет.

Өз алдынча иште дайыма кыйын-чылыктар болот, мугалим суроо менен, аңгемелешүү алыс болгон учурда, окуучу башкага кайрылып, түшүндүрүүнү өтүнөт. Буга жол берилет, себеби үйрөнүлүүчү материалды өздөштүрүүгө мүмкүнчүлүк болот. Ошентип, өз алдынча иштин бардык шарттары 1-сабакта сүйлөшөт: ар бир окуучу мугалим менен индивидуалдуу сүйлөшүүдө зачет тапшырууга милдеттүү. Бул зачеттуу экстерндүү тапшырууга, ал эми педагогикалык кеңештин чечиминин негизинде экзамендерди алдын ала берүүгө жол берилет. Мындан кийин окуучу сабактан бошотулат. Бул предметти окуучунун тездик менен өтүү графигин аткаруу үчүн эң сонун стимул болуп саналат.

АСДУ методикасы боюнча иштөө бир топ даражада окуучунун индивидуалдуу формасын киргизет, мунун эффективдүүлүгү компьютерди колдонуу менен кескин жогорулайт. Компьютерди колдонуу окуучунун сабаттуулугун жогорулатат, убакытын үнөмдөйт, жалпысынан заманбап технологиялык сабактарга жана өсүп келе жаткан муундун ишмердүүлүгүн адаптациялоого жооп берет.

Ошентип, эксперименттердин жүрүшүндө сабактардын усулун өзгөртүүнүн дидактикалык каражаттарын эффективдүүлүгүн аныктоо үчүн (пландоону өзгөртүү, окуу материалынын мазмунун жана уюштуруунун өзгөртүү). Биз ар бир окуучунун зачет тапшыруусунун натыйжасына анализдөө жүргүздүк. Зачет алты тема боюнча, төрт эксперттик топто жана төрт контролдук топто жүргүзүлдү. Орточо маалыматтар 10-таблицада берилди. Малы-маттар орточо көрсөткүчкө алып келди жана жогоруда көрсөтүлгөн таблица өз алдынча активдештирүү максатында окуу технологиясындагы өзгөрүүлөрдү аныктап, биз 4 эксперттик жана 3 контролдук топтордун алынган 6 зачеттун жыйынтыгын жетишүү көрсөткүч-төрүн алдык.

1-таблица

Зачеттордун жыйынтыгы боюнча жетишүү баракчасы

	Бөлүм, Тема	Группа	Окуучулардын саны	Баасы				Сапаты %
				5	4	3	2	
1	Zarflar	К	24	7	9	8	-	66,6
		Э	23	3	7	11	2	43,4
2	KuralliBilesik Fiiller	К	24	8	11	5	-	79,7
		Э	23	4	8	11	2	52,17
3	Ek Fiil	К	24	11	8	5	-	79,1
		Э	23	5	9	9	1	60,86
4	Hikaye Birlesik Zaman	К	24	10	9	5	-	79,1
		Э	23	7	8	8	-	65,2
5	Rivayet Birlesik Zaman	К	24	11	10	3	-	79,1
		Э	23	6	8	9	-	60,86
6	Sart Birlesik Zaman	К	24	10	10	4	-	83,3
		Э	23	7	8	8	-	65,2

Жетишүүнүн орточо сапаты: эксперименталдык топто – 77.7%, контролдук топто – 57,9%.

Алынган натыйжалар эксперименталдык топто контролдук топко караганда жетишүүсү жогору жана мындай көрсөткүч стабилдүү экендигин далилдейт. Ошентип, эксперименттин жүрүшүндө АСДУ режиминде окуу ишин алып баруунун биз иштеп чыккан методикасы буларды бекемдейт:

1. Аудиторияда өз алдынча ишке убакытты көбөйтүүдө мугалимге индивидуалдуу окутууга мүмкүндүк берет.
2. Кыска жана түшүнүктүү формада жаңы материалды берүү предметтин негизинде бекем өздөштүрүүгө жол берет.
3. Өз алдынча иштөө жана өзүнө-өзү контролдоо жолдору өнүгөт.
4. Кошумча адабияттар менен өз алдынча иштөө зарылдыгы кызыкчылыкты калыптандырууга жол берет. Тапшырманы тандоодогу өз

алдынча жоопкерчиликти жогорулатат, өзүн баалоого жол ачат, жана инсандык сапаттарын күчөтөт.

5. Өзүн-өзү контролдоонун формасы катары жетишүү графигин киргизүү окучуларды жооптуулукка тарбиялайт. Предметтин картасын жана кеңири дидактикалык материалдын болушу таанып-билүү өз алдынчалыгын активдештирүүгө шарт түзөт.

АСДУнун режиминде бир катар шарт-тарды колдонууну карайбыз.

– Экспериментте көрсөтүлгөн ыкма информативдүү мүнөздөгү предметтерге ылайык.

– сабак окуулуктар, справочниктер, нормативдүү убакыттар менен жабдылышы зарыл.

– Мугалим курстун материалын жеткиликтүү билиши керек, себеби тапшырманы тез текшерүү, жоопторун угуу, тапшырманы аткарууга жардам берүү зарыл.

Демек, лицейде сабактарды окуучулардын өз алдынча ишмердүүлүгүнө багытталган сабак-

ты рационалдуу пландаштыруу, окутууну индивидуалдаштыруу, өзүн-өзү регуляциялоо принциби, көрсөтмөлүүлүк принциби, структуралоо жана схемалоо таанып-билүү өз алдынчалыгын өнүктүрүүгө жол берет. Жогорку жетишкендиктерге таасир берет деп айта алабыз.

Жогоруда белгиленгендей, өз алдынча окуу ишин активдештирүү үчүн «суроо атмосфера-сын» түзүү өтө маанилүү, ошондуктан, АСДУнун каражаты катары – маевтика болуп эсептелет.

Адабияттар:

1. Шамова Т.И. Активизация учения школьников. - М.: Педагогика, 1982. - 208 с.
2. Асаналиев М.К. Проектирование технологии организации самостоятельной работы студентов. - Каракол, Педагогика, 2002. - 228 с.
3. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. // М., - 1980. - 74 с.